

הגחלים שבמערב המזבח כשרים [ואפילו הגחלים שאינם כנגד הפתח ממש].

ולכן צריכא, הוצרך הכתוב לכתוב את שני הדברים [מעל המזבח ו"מלפני ה"'].⁽¹⁾

שנינו לעיל, שלדעת רבי מאיר היתה מערכה נפרדת, שעליה נתן איברים ופדרים של אתמול שלא נתעכלו מבערב.

ועתה הגמרא מבארת ענין זה:

אמר רבי אלעזר משום בר קפרא: אומר היה רבי מאיר: אברי עולה⁽²⁾ שנתותרו [שנתותרו מאתמול] — עושה להן מערכה בפני עצמה, וסודרן. ואפילו בשבת עושה מערכה לאברים של אתמול למרות שהם שייכים לקרבנות של יום חול.

ומדברי רבי אלעזר [בשם רבי מאיר] למדנו שני חידושים:

א. אברי עולה שנתותרו מאתמול עושה להם מערכה בפני עצמם בימות החול.

ב. אפילו בשבת שאסור להבעיר אש, מותר

ומכאן שאש המחיתה היתה ניטלת מעל גבי המזבח החיצון.

והגמרא מוסיפה ומבארת את הפסוק [ולקח מלא המחיתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה"'].⁽¹⁾

ואיצטריך למיכתב — יש צורך לכתוב "מעל המזבח". ואצטריך למיכתב — ויש צורך לכתוב גם "מלפני ה"':

דאי כתב רחמנא "מעל המזבח" בלבד, הוה אמינא — הייתי אומר מאי מזבח? מזבח הפנימי! לכן כתב רחמנא "מלפני ה"'. [ואיזהו מזבח שרק מקצתו לפני ה'? זה מזבח החיצון].

ואי כתב רחמנא "מלפני ה" בלבד, הוה אמינא, הייתי אומר שצריך ליטול גחלים דוקא "מלפני ה'", כנגד פתח ההיכל ממש [שההיכל הוא מקום השכינה].

אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא, משני צידי המזבח שאינם מול פתח ההיכל, אימא לא. והייתי אומר שלא יטול משם גחלים.

לכך נאמר "מעל המזבח", לומר שכל

1. למסקנת הגמרא לפירוש רש"י, לומדים "מלפני ה'" שיקח גחלים מצד מערב המזבח, ומדובר במזבח החיצון. ו"מעל המזבח" לומדים שאפשר ליטול גחלים גם מצדי המזבח שלא כנגד הפתח. ולפי זה, למסקנת הגמרא נוטל מן הגחלים שבמערב המזבח. וכן פסק הרמב"ם [עבודת יום הכיפורים ד, א].

2. יש גורסים "עולת חול", ורש"י שולל גירסא זו. כפי שיבואר להלן.

1. לפי פירוש הר"ח (שפירש "מלפני ה'" מול פתח ההיכל). למסקנת הגמרא לומדים "מלפני ה'" שהמזבח החיצון היה מקצתו לפני ה'.

להבעיר מדורה בפני עצמה לאברים של אתמול.⁽³⁾

שמובאת בגמרא לעיל מה א.⁽⁴⁾

אמר תירץ רבי אבין:

לא נצרכה המימרא של רבי אלעזר אלא לפסולין. להשמיענו שאפילו קרבנות שיש בהם פסול [אך נאמר בהן הדין "אם עלו למזבח לא ירדו"]⁽⁵⁾, שאם נותרו מאתמול, עשו להם מערכה, והקטירום.

ודוקא שמשלה בהם האור [האש], שאז פקע איסורן מהן.⁽⁶⁾

ומקשינן על תחילת דברי רבי אלעזר: מאי קמשמע לן, מה השמיענו רבי אלעזר, במה שאמר בחידושו הראשון, שעשו מערכה בפני עצמה לאברים ופדרים של אתמול?

הרי תנינא, כבר שנינו דין זה במשנתנו בשם רבי מאיר: בכל יום היו שם ארבע מערכות, ואחת מהן היתה לאברים ופדרים של אתמול [וכמו שביארה התוספתא,

6. א. בזבחים [מג א, פה ב] מבואר שקרבנות פסולים שמשלה בהן האור, אפילו אם כבר ירדו מן המזבח מעלים אותם למזבח, ומקטירים אותם.

הרמב"ם [בהלכות פסולי המוקדשין יח, כא] כתב שפקע איסורן מהן. ורש"י כאן ובזבחים מבאר שכאשר משלה בהן האור נעשו לחמו של מזבח.

ולדעת רבי אבין קרבנות כשרים עשו להם מערכה בפני עצמה. ואילו קרבנות פסולים שאם עלו לא ירדו, לא עשו להם מערכה בפני עצמה, אלא אם כן משלה בהם האור, שאז הרי הם ככשרים. וכפי שמשמע מלשון הרמב"ם הנ"ל [כך מבואר בדברי תוספות ישנים ותוספות הרא"ש בשם ריב"א ד"ה ואפילו. וראה גם בתוספות הרא"ש ד"ה ואפילו השני].

[והחזון איש אורח חיים ככו כט למד מדברי התוספות שבימות החול אפילו לפסולים שלא משלה בהם האור, עשו מערכה בפני עצמה. אבל, בתוספות ישנים כאן מבואר שלענין ימות החול יש הבדל בין כשרים לפסולין. וכן כתוב בתוספות הרא"ש].

ב. השיעור במשלה בהן האור: רש"י כתב בזבחים [פה ב] שאפילו אם משלה כל דהו. אבל הרמב"ם [פסולי המוקדשין יח כא] כתב דוקא

3. במסכת שבת דרשו חכמים מהפסוק "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", שמשמע דוקא בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אש, אבל אתה מבעיר בבית המקדש לאברים לפדרים שלא התעכלו מבערב [כך היא מסקנת הגמרא שם]. ריטב"א (וראה להלן הערה 15).

4. מכאן מוכיח רש"י שאין גורסים [אומר היה רבי מאיר, אבין] "עולת חול". מפני שלפי הגירסא זו כל הברייתא לא באה אלא כדי להשמיענו שאברי עולת חול קרבין בשבת. ואם כן מדוע הגמרא שואלת שכבר למדנו דין זה מהמשנה? הרי בא להשמיענו שאפילו בשבת עשו להם מערכה!

ואין לומר שהגמרא התכוונה לשאול שמלשון המשנה "בכל יום" משמע אפילו בשבת. שהרי להלן הגמרא שואלת שאלה זו, ומוכח שכאן הגמרא לא התכוונה לשאול כך. על פי הריטב"א בהסבר רש"י [שלא כהגהת הבי"ח].

ורבנו אליקים גורס "עולת חול". וכך הגירסא בתוספות מנחות מ ב. שבת כ א. ופסחים פג ב.

5. בזבחים פד א מבואר מי הם הפסולים שאם עלו למזבח לא ירדו.

בשם רבי מאיר: "והיום חמש" [ביום הכיפורים היו חמש מערכות, ואחת מהן לאברים של אתמול שלא נתעכלו מבערב]! והרי יום הכיפורים אסור במלאכה כשבת, ולמה הוצרך רבי אלעזר לפרש שעושים בו מערכה בפני עצמה כמו בשבת?⁽⁸⁾

אמר רב אחא בר יעקב תירוץ:

איצטריך. כי סלקא דעתך אמינא, היה עולה בדעתך לומר, הני מילי דברי המשנה [שאמרה בשם רבי מאיר שביום הכיפורים היתה מערכה נפרדת לאברי אתמול] נאמרו רק היכא [היכן] דחל יום הכיפורים להיות אחר השבת, ביום ראשון, ומשום דחלבי קרבנות שבת קרבין ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת.⁽⁹⁾

אבל לא משלה בהן האור — לא עשו להם מערכה בפני עצמה, אלא הקריבום על המערכה הגדולה.⁽⁷⁾

איכא דאמרי: אחד קרבנות כשרין ואחד קרבנות פסולין — אי משלה בהם האור, אין, אכן עושה להם מערכה בפני עצמם. ואי לא משלה בהם האור — לא.

ומקשה הגמרא על החידוש השני של רבי אלעזר [בדעת רבי מאיר]:

רבי אלעזר אמר: ואפילו בשבת שאסור להבעיר בה אש, מותר להבעיר בה מדורה נפרדת להקטרת איברים של אתמול.

ומקשינן: תנינא, הרי שנינו דין זה במשנתנו

עליהם פסול לינה כלל. אלא שרבא סובר שמיד כשירדו מן המזבח [אחרי עלות השחר] חל עליהם פסול לינה. ולפי זה מובן שיש הבדל בין קרבנות כשרים לפסולים. שקרבנות כשרים כיון שהם עמדו על המזבח לא חל עליהם פסול לינה כלל והרי הם כשרים לגמרי [חזון איש זבחים יט מב בסוף הדברים. עיין שם].

8. במשנה לא הוזכר שמדובר בקרבנות פסולים, ואם כן קשה, שמא רבי אלעזר בא להשמיע לנו שאפילו פסולין קרבין בשבת? תירץ בתוספות הרא"ש: מאחר שכבר למדנו [מדבריו של רבי אלעזר בענין ימות החול] שפסולין שמשלה בהם האור הרי הם ככשרים, ממילא אנו יודעים שהן קריבים בשבת [ועיין תוספות ישנים].

9. במשנה בשבת קיג א שנינו: "חלבי שבת קרבין ביום הכיפורים". ומבואר שם שחלבי יום הכיפורים אינם קרבין בשבת. וכל שכן שעולת

שמשלה האש ברובם [ועיין לחם משנה שם פרק ג הלכה ט].

7. משמע שבכשרים אפילו אם לא משלה בהם האור עשו להם מערכה בפני עצמה והקריבום על המזבח [וכן כתבו תוספות ישנים ותוספות הרא"ש ראה בהערה הקודמת].

וקשה, הרי האברים הם מאתמול ועבר עליהם הלילה, ואם כן גם הם פסולים משום "לינה". ומדוע יש הבדל בין פסול "לן" לשאר פסולין? ובזבחים פז א נחלקו אביי ורבא אם לינה מועלת [פוסלת] על גבי המזבח: דעת אביי — שאברים שלנו על המזבח אין חל בהם פסול לינה בעלות השחר, ואם ירדו אחרי כן, חוזרים ומעלים אותם למזבח. ודעת רבא — שאפילו אם האברים היו בראש המזבח בעלות השחר, בכל זאת אם ירדו אסור לחזור ולהעלותן מפני שחל עליהם פסול לינה.

ומבאר החזון איש, שאפילו לדעת רבא צריך לומר שבעוד שהאברים היו על המזבח לא חל

אבל אם חל יום הכיפורים **באמצע שבת** [באמצע השבוע] **לא** עושים להם מערכה נפרדת, היות שאין הבערת המערכה לאברי יום חול דוחה את יום הכיפורים, והוא הדין שאינה דוחה את השבת.

לכן, **קמשמע לך**, השמיע לנו רבי אלעזר שמבעירים מערכה בפני עצמה אפילו לצורך איברי יום חול.⁽¹⁰⁾

אמר רבא: מאן האי דלא חייש לקמחיה!? מיהו זה שאינו בודק אם הוא טוחן חיטים או פסולת⁽¹¹⁾ [ומשל הוא זה].

איך זה שרב אחא בר יעקב לא בדק את תירוצו? **הא "בכל יום היו ארבע מערכות" תנן!** ו"בכל יום", משמע אפילו בשבת [שגם בשבת עשו מערכה לצורך קרבנות של יום חול]!

ומסקינן: **קשיא**.⁽¹²⁾

למדנו מדברי רבי אלעזר בשם בר קפרא ורבא, שגם בשבת היו עורכים מערכה להקטרת קרבנות של יום אתמול.

ופליגא המימרא של בר קפרא ורבא על המימרא דרב הונא.

דאמר רב הונא: קרבן התמיד — רק תחילתו דוחה את השבת.

כאשר תחילתו [השחיטה וזריקת הדם] היתה בשבת [דהיינו תמיד של שבת, שכל עבודותיו נעשות בשבת] הרי הוא דוחה את השבת בכל עבודותיו, ואפילו בהקטרת האימורים.⁽¹³⁾

ואילו **סופו — אינו דוחה את השבת**.

כאשר רק סוף עבודות הקרבן [הקטרת האימורים] הוא בשבת, דהיינו קרבן התמיד

חול אינה קריבה בשבת. וכן דרשו בפסחים פג ב: "עולת שבת בשבתו" — ולא עולת חול בשבת.

10. קשה, שהרי מבואר בפסחים פג ב שאין עולת חול קריבה בשבת. [וכנ"ל בהערה הקודמת]. ואילו רבי אלעזר אמר בגמרא כאן שעולת חול קריבה בשבת [וכן דרשו במסכת שבת כ א מ"בכל מושבותיכם" והובא לעיל הערה 3]!

ותירצו ריב"א ורבנו תם, שבשבת אין מקריבים עולת חול אלא אם כן משלה בהן האור, ואפילו בקרבנות כשרים. תוספות, תוספות ישנים ותוספות הרא"ש. וכן כתב הריטב"א. [ואפילו לפי רבי אבין שמחלק בין כשרים לפסולים, אין חילוק אלא לענין מערכה בפני עצמה בימות החול, אבל לא לענין להקריבם

בשבת. תוספות ישנים ותוספות הרא"ש. ועיין תוספות. וחזון איש אורח חיים קכו, כט. ועיין תוספות פסחים פג, ב].

11. על פי רש"י בפסחים פד א. וכעין זה פירש רש"י בסוכה נד א. [ועיין רש"י יבמות מב ב. ורבנו אליקים כאן].

12. מכאן קושיא על רב אחא בר יעקב. אבל אין מכאן תיובתא [דחיה] לדבריו, מפני שהוא יכול לתרץ ש"בכל יום" היינו בכל יום שבימות החול. ריטב"א. וכן נראה מרש"י להלן ד"ה ופליגא דרב הונא, ומתוספות ד"ה תחילתו [באמצע הדיבור בעמוד ב].

13. כך נראה מדברי מדברי רש"י ועיין מה שהקשו התוספות על דבריו. ועיין גם בתוספות

והוינן: מאי, את מה סופו של התמיד אינו דוחה?

ונחלקו אמוראים בדבר:

רב חסדא אמר: סופו של התמיד [הקטרת האברים] אמנם דוחה את השבת, ומכל מקום אינו דוחה את הטומאה. ואם לא מצאו כהן טהור להקטיר את אברי התמיד, אין מקטירים אותו על ידי כהן טמא. (16)

ורבא אמר להיפך: סופו של התמיד [הקטרת האברים] דוחה את הטומאה. ואינו דוחה את השבת [אם תחילתו היתה בערב שבת]. (17)

של ערב שבת [שכבר נשחט ונזרק דמו ביום שישי], הרי אין הקטרתו דוחה את השבת, אלא צריך להעלות את אבריו על האש לפני כניסת השבת. (14)

ודברי רב הונא הם שלא כדברי בר קפרא ורבא, שאמרו הקטרת אברי התמיד של יום חול נעשת בשבת. (15)

וכיון שהגמרא הביאה את מאמר רב הונא כלשונו בלא הסבר נוסף, מביאה עתה הגמרא את דברי האמוראים שהסבירו את מאמר רב הונא:

גופא: אמר רב הונא: תמיד — תחילתו דוחה. סופו — אינו דוחה.

16. מבואר בפסחים עו, ב ששחיטת התמיד וזריקת דמו דוחין את הטומאה.

17. לפי דברי רש"י יש הבדל בין הבנת רב חסדא להבנת רבא בדברי רב הונא. שאמר "תחילתו דוחה":

לדעת רב חסדא "תחילתו" היינו שחיטתו וזריקת דמו הם דוחים את הטומאה. אבל הקטרת אמוריו אינה דוחה את הטומאה אפילו בקרבן של היום.

ואילו לדעת רבא "תחילתו" היינו אם שחיטתו וזריקת דמו נעשו היום, אזי אפילו הקטרת אבריו דוחה את השבת. ורק אם שחיטתו היתה אתמול, בזה אינו דוחה את השבת בהקטרת אבריו.

ויש בזה קושי. ומטעם זה [ועוד קושיות] דחו הראשונים את פירושו של רש"י, והסכימו עם פירוש רבותיו של רש"י כדלהלן. [ועיין היטב בלשון הריטב"א בקושיא זו]:

רבותיו של רש"י מפרשים: "תחילתו" היינו הקטרת אברים של קרבן היום. "סופו" היינו

ישנים ותוספות הרא"ש. ורש"י הביא פירוש אחר להלן בשם רבותיו והסכימו הראשונים הנ"ל לדבריהם עיין להלן הערה.

14. כך פירש רש"י. ומשמע מדבריו שאין מקטירים אותו בשבת כלל.

אבל תוספות הרא"ש והריטב"א הוכיחו שמקטירים אותו בשבת, מהברייתא במסכת שבת כ א: נאמר "לא תבערו אש בכל מושבותיכם". ודרשו "בכל מושבותיכם" אי אתה מבעיר אש אבל אתה מבעיר אש בבית המקדש לצורך אברים שלא נתעכלו מן הערב.

וכוונת רב הונא כאן שאין עושים להם מערכה בפני עצמה בשבת. אבל מקטירים אותם על גבי המערכה הגדולה.

15. הגמרא כאן היא כשיטת רבא דלהלן. שמפרש בדעת עולא שאינו דוחה את השבת. ושלא כדברי רב חסדא. תוספות רא"ש. ריטב"א. [אך מתוספות משמע שהגמרא כאן היא גם כשיטת רב חסדא. עיין חזון איש אורח חיים קכו ל].

אמר ליה אביי לרבא: הן לדידך לדברין קשיא, והן לרב הסדא קשיא:

ואביי מפרש את דבריו:

לדידך, רבא, קשיא:

מאי שנא טומאה, במה שונה ומיוחדת טומאה, שהיא נדחית מפני הקטרת אברי התמיד? הרי זה משום דכתיב [במדבר כח] בענין הקרבת התמיד: "במועדו", ומשמע שיש לעשותו בזמנו בכל ענין, ולא יעבור זמנו, (18) ואפילו בטומאה!

אם כן, לענין שבת נמי, גם נדרוש מ"במועדו", שיש לעשותו בכל ענין ולא יעבור זמנו ואפילו בשבת (19)!

ולמה אמר רבא שסופו של התמיד אינו דוחה את השבת?

ולרב הסדא קשיא:

מאי שנא במה שונה ומיוחדת שבת שהיא נדחית מפני הקטרת אברי התמיד? הרי זה

משום דכתיב [במדבר כח] בענין התמיד: "במועדו". ומשמע שלא יעבור זמנו אפילו אם היום שבת!

אם כן, לענין טומאה נמי, גם נדרוש מ"במועדו" שלא יעבור זמנו, ויש לעשותו אפילו בטומאה!

אמר ליה רבא [לאביי] תירוץ:

לא לדידי קשיא, וכן לא לרב הסדא קשיא!

לדידי לא קשיא, לפי שיש לחלק בין איסור הקרבה בטומאה לבין איסור הבערה בשבת:

מפני שדין וסופו של הקרבן [הקטרת האברים] הרי הוא כדין תחילתו [שחיתו וזריקת דמו].

ולכן, לענין טומאה, מאחר דתחילתו של מ-ב התמיד [שחיתו וזריקת דמו] בר מדחיא טומאה הוא, ראוי הוא לדחות את הטומאה, שאם אין כהן טהור לזרוק את דמו, הרי כהן טמא כשר לזרוק את הדם. לכן סופו נמי דחי שבת, גם סופו [הקטרת אבריו] דוחה שבת.

הקטרת אברים של קרבן שמאמול. ורב חסדא סובר שאפילו לקרבנות של אתמול עשו מערכה בפני עצמה בשבת. אבל לענין טומאה אין ראוי לדחות את הטומאה בשבילם, ורבא אמר להיפך. [ריטב"א].

[ורש"י הקשה על פירוש זה שבגמרא להלן שתחילתו היא עיקר כפרתו. והרי אין ההקטרה עיקר הכפרה, אלא זריקת הדם! וקושיית רש"י מובאת בראשונים כאן.]

ותירצו התוספות, שיש גם בהקטרה כפרה. ועיקר הכפרה היא בקרבנות היום. ולא של אתמול. ועיין בשאר הראשונים כאן.]

[ומשמע מתוספות שלשיטתם של רבותיו של

רש"י, אפשר לפרש את דברי הגמרא לעיל "ופליגא דרב הונא", גם לדברי רב חסדא. עיין חזון איש אורח חיים קכו ל.]

18. על פי רש"י פסחים עז א.

19. הקשו תוספות ישנים: בגמרא כאן מבואר שלומדים מהפסוק "במועדו" שתמיד דוחה שבת. ואילו בשבת כ א למדו זאת מ"בכל מושבותיכם" [כדלעיל הערה 3]!

עיין בדבריהם סוף ד"ה ואפילו הראשון ובתוספות הרא"ש שם. ובריטב"א כאן. [עיין עוד בתוספות ישנים כאן ד"ה במועדו].